

N:o 6.

Af herr **von Hedenberg**, med förslag till ändrad lydelse af §§ 25, 27 och 34 i värnpligtslagen.

Alltifrån införandet af beväring sinstitutionen här i landet och äfven sedan denna institution genom 1885 års värnpligtslag erhållit större stadga, samt än vidare genom derefter tillkomna ändringar har det befarna sjöfolket i beväring s åldern vid handelsflottan genom undantagsbestämmelser varit antingen helt och hållet befriadt från öfning i fredstid eller ock under vissa vilkor undgått sådan öfning — och detta mot den delvis temligen *illusoriska* skyldigheten att längre tid än öfriga tillhöra beväringen eller att, såsom numera är stadgadt, under hela sin värnpligtstid tillhöra flottans reserv eller första uppbådet.

Att detta efter förhållandena på sin tid egt goda skäl för sig lär er lika litet med framgång kunna bestridas, som att, sedan beväringens öfningstid är ökad till 90 dagar, omförmälda undantagsförhållanden i afseende å den *allmänna värnpligten* beträffande dess fullgörande vid flottan böra *bortfalla*.

Anledningen till det värnpligtiga egentliga sjöfolkets befrielse från fredsöfning under förra tider är att söka

dels i det förhållande, att sjökrigsmaterielen då var så enkel och för öfrigt dess handterande så likartadt med handelsmarinens, att sjöfolk i allmänhet just genom sitt eget yrkes utöfning kunde anses vara i besittning af egenskaper af väl så stort värde för tjensten vid flottan, som det, hvilket den öfriga beväringen tillfördes genom sin fredsöfning

för tjensten vid hären, hvadan ock rättvisligen de förre kunde befrias från sådana öfningar,

dels deri att krigsberedskapet då för tiden icke behöfde vara större än att, med den temligen rikliga tillgång på manskap som flottan egde i båtmanshållet, dess utrustning beräknades kunna bestridas med stammen och besättningarna sedermera under tiden så småningom kunna kompletteras med den uppbådade sjöbeväringen.

Andra förhållanden torde hafva bidragit till de ifrågavarande undantagsbestämmelserna i nuvarande värnpligtslag, ty ingen, som sett ett nutidens örlogsfartyg eller sjöminmaterielen, lär vilja förmena, att den värnpligtiga kofferdisjömannen genom sin befarenhet å handelsfartyg kan hafva förvärfvat egenskaper, som göra öfningen vid örlogsmaterielens skötande umbärlig, om man ock måste antaga, att det lemna bättre resultat att uti dylikt öfva den befarne yrkesmannen än den i sådant hänseende mindre skicklige. Deremot torde man kunna säga, att sjökrigsmaterielens svårhandterlighet är så stor och att den öfningstid, som hittills varit beväringen beskärd, varit jemförelsevis så kort, att icke någon som helst öfning med den moderna materielen *ombord* kunnat ifrågasättas och att, under sådant förhållande, sjöbeväringens öfningar, de der icke för flottan, vare sig i afseende å kostnader eller eljes, kunnat lemna rimligt vederlag, måst inskränkas till det minsta möjliga som med uppehållande af principen om den allmänna värnpligten varit förenligt, allt i afvaktan på utsträckning af öfningstiden och de förändrade bemanningsförhållanden, som deraf må föranledas.

Hvad åter beredskapet beträffar, så är det nogsamant känt, att detta är föremål för alla krigsstyrelsers synnerliga omsorg, och att öfverallt i andra länder väldiga kostnader offras, för att, uppå antagligen plötsligt bud, vara den först färdiga.

Då så är förhållandet, borde väl äfven vi se till, att de bästa krafterna i hvarje fall snarast och först må vara beredda och tillgängliga vid försvaret — ja! så hade väl ock beträffande sjöbeväringen kunnat ske, om dess öfningar varit sådana, att gagnet deraf i rimlig mån uppvägt den förlust i arbetskraft, som på andra områden skulle hafva åstadkommit, om allt *sjöfolk* utan undantag vid inträdet i beväringens åldern varit inkalladt till öfning.

Men, sedan numera beväringens öfningar äro bestämda till nittio dagar, synes frågan *såväl* om hvilka värnpligtiga som må inskrifvas vid flottan, *som* om dessas fredsöfningar hafva inträdt i ett nytt skede, enär redan 90 dagars öfningstid bör medgifva att bibringa yrkesmän,

som ega goda förutsättningar för det, hvartill de skola danas, någorlunda tillfredsställande skicklighet — eller i allmänhet sådan utbildning som uppnås i stammens lägsta klass. Detta är dock möjligt endast i det fall, att de värnpliktiga, som inskrifvas och öfvas, äro de bästa af sitt yrke — eller i allmänhet de, som äro att finna till icke ringa del just bland de *nu* från fredsöfning fritagna, hvilka med bibehållande af bestämmelserna härom, till största delen aldrig kunna komma att deltaga i fäderneslandets försvar; ty det lärer väl icke vara synnerligen vågadt att antaga, att ett blifvande krigs våldsamhet och stora kostnad komma att bringa detsamma till afgörande så snart, att äfven den mest pligtrogna beväringssman, som vid kampens utbrott är ute på oceanen eller i främmande land, icke torde hinna inställa sig. Och om han också komme tillstädes under krigets fortgång, så är tyvärr troligt, att efter de förluster i materiel, som de första sammandrabbningarne åstadkommit, den återstående delen af flottans stridsmedel fuller väl skola kunna bemannas af de befintliga och redan stridsöfvade besättningarna. Det är på denna grund, som de ifrågavarande mest yrkesskickliga och således bästa elementens af sjöbeväringen fritagande från fredsöfningar mot skyldighet att under hela sin värnpliktstid tillhöra flottans reserv härofvän är stämplad som en befrielse från att deltaga i den allmänna beväringen och vederlaget blifvit kalladt illusoriskt.

Men är åter detta rätt bedömdt, så är ock deraf en följd att just dessa, som äro fritagna från öfningar, *företrädesvis* borde ingå i den till fredsöfning inkallade sjöbeväringstyrkan — och detta så mycket hellre, som man måste vara beredd på att, i följd af sjövapnets natur såsom en främsta stridslinie, sjöbeväringens första årsklass också *först* komme att införas uti fartygens besättningar och vid minmaterielens utläggande eller klargöring, då åter bestämmelserna i afseende å årsklassernas ingående i härens stam lära afse annan ordning.

Härjemte bör erinras att genom det fritagande från fredsöfning, hvartill § 27 i värnpliktslagen nu berättigar, skulle många värnpliktige befälhafvare och styrmän, samt mycket maskinfolk *under krigstjänst* komma att användas vid flottans för dem främmande materiel, hvilken beskaffenhet och egendomligheter de kanske aldrig tänkt sig. Olämpligheten och vådan häraf är sådan, att det för en hvar måste vara tydligt, att bestämmelser, som kunna tillstädja dylikt, *icke* må lemnas oförändrade.

Den beräkning angående sjöbeväringens årskontingent, som sjöförsvarskomitén (1880—1882) uppgjorde under häri angifna förutsättning eller att alla befarna sjömän skulle undergå fredsöfning vid flottan,

upptager denna till 1,500 man eller ungefärligen samma tal, som nuvarande sjöbeväring ansetts komma att uppnå, hvadan ock den finansiella delen af denna fråga är för femte hufvudtiteln lika i ena som andra fallet.

Bland de från fredsöfning nu fritagne äro äfven »de som hafva anställning vid lots- och fyrinrättningarna med lifräddningsanstalterna», men enligt en medeltalsberäkning på 5 år utgör antalet 21-åringar af hela denna personal 19—20 man, en siffra väl låg för att berättiga till undantagsbestämmelser i en allmän lag, så mycket mer som näppe-ligen någon af dessa unga män är fast anställd, utan endast lärling eller biträde.

Utom allt detta må framhållas, att om det är principiellt lika rätt och fördelaktigt, att den sjöfartsidkande värnpligtige må anses ega rättighet att under utöfning af sin tjenst vid fäderneslandets försvar bibehållas inom sitt särskilda yrke såsom *sjöman*, som det i allmänhet är lämpligt, att värnpligtiga yrkesmän, såvidt sig göra låter, under sin krigstjenst fördelas till sådant som dem bäst passar, så är det ock nödigt, att värnpligtslagen må upptaga bindande bestämmelser eller uttryck, hvilka på samma gång, som de medgifva eller stadfästa, att värnpligtige som idka sjöfart inskrifvas vid flottan, äfven må begränsa antalet sådana värnpligtige till dem bland de i sjömanshus inskrifna, som vid inträdet uti värnpligtsåldern *verkligen* må anses vara sjömän.

Att en dylik uppfattning angående beväringsskyldigheten vid flottan varit rådande tillförene, då fråga varit om verklig tillämpning af densamma, framgår ock af föregående förslag till värnpligtslag (jmför bilagda transsumt af Kongl. Maj:ts proposition n:o 1 om statsverket 1877).

Vid godkännande af det, som i det föregående är framställt, och hvilket afser ändrad lydelse af bestämmelserna i § 25 och § 27 af gällande värnpligtslag, torde någon åtgärd böra vidtagas för att tillgodose flottans behof vid mobilisering af värnpligtige befälhafvare, styrmän, öfvermaskinister och maskinister.

Såsom värnpligtslagens § 27 för närvarande stadgar är detta behof på visst sätt uti det här ifrågavarande hänseendet tillgodosedt, men *dels* äro föreskrifterna härutinnan undantagsbestämmelser och olikartade med de stadganden, som, med ungefärligen enahanda syfte, äro gifna för den allmänna beväringen (§ 34 mom. 2), *dels* kan det å ena sidan

synas väl hårdt, att en så betydande del af Sveriges sjöfolk som de ifrågavarande — i olikhet mot andra värnpligtiga, hvilka under de senare åtta åren af sin värnpligtstid tillhöra landstormen — skola vara förhindrade att personligen värna om sin hembygd och å andra sidan är det tilläfsventyrs ganska olämpligt att från landstormen undandraga denna del af de värnpligtiga, bland hvilka vore att finna de i vissa hänseenden bästa ledare af lokalförsvaret vid kustorter, och detta just nu, då man gifvit anslag för anskaffande af en försvarsmateriel, som för dylikt möjligen kan varda af beaktansvärd verkan.

Vore dessutom värnpligtslagens bestämmelser för flottans värnpligtiga mera ensartade med dem som gälla för härens, så synes derigenom fördel å båda hållen vara att vinna — och detta icke minst genom denna lags större enkelhet och allmängiltighet samt deraf följande lättare tillämpning.

För erhållande af befälhafvare- eller styrmansbref samt för berättigande att tjenstgöra såsom öfvermaskinist eller maskinist å ångfartyg fordras att hafva aflagt motsvarande examen vid någon af rikets navigationsskolor (eller flottans underbefälsskolor); och enär af anslagen under 5:te hufvudtiteln, enligt 1892 års stater, ett belopp af icke mindre än 95,400 kronor tages i anspråk för bestridande af kostnaderna för undervisningen vid navigationsskolorna, kan det icke synas obilligt, om de, som begagnat sig af nämnda undervisning, äfven ålades vissa skyldigheter.

Paragraf 34 mom. 2 af värnpligtslagen har för fyllande af en för hären vid mobilisering beräknad brist af vissa behöfliga beväringmän ålagt dem, som minst två år varit inskrifna som studerande vid universitetet eller annan statens högskola, att såsom vederlag för åtnjuten undervisning på statens bekostnad under hela sin tjenstetid i beväringen tillhöra första uppbådet. Under sådant förhållande kan det ju icke anses obilligt, — om än navigationsskolorna icke kunna anses annat än såsom särskilda yrkesskolor —, att också de, som i dessa skolor erhållit kostnadsfri undervisning och aflagt examen, som berättigar till utöfvande af yrken, deraf godt förvärf för egen person och familj snart kan erhållas, i ersättning derför ålades skyldighet af samma art, som de förstnämnda studerande, hvilka i regeln visserligen icke förr än efter lång tid kunna draga motsvarande nytta af den kostnadsfria undervisning, de åtnjutit vid universitetet eller annan statens högskola.

Med stöd af hvad sålunda är anfördt får jag vördsamt föreslå, att Riksdagen för sin del beslutar åt nedanskrifna paragrafer i värnpligtslagen gifva följande lydelse:

§ 25.

1. I flottan inskrifvas:

dels

a) de å sjömanshus inskrifna värnpligtige, som minst tolf månader varit i tjenst ombord å sjögående fartyg, samt

b) de som hafva anställning vid lots- och fyrinrättningarna med lifräddningsanstalterna,

dels ock derutöfver det antal värnpligtige, som Konungen pröfvar behöfligt.

2. Alla värnpligtige, som icke blifvit inskrifna i flottan, äro underkastade inskrifning i hären.

§ 27.

Värnpliktig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid nittio dagar, hvilken tjenstgöring skall fullgöras vid flottan samt vid rytteriet under det första året, men vid öfriga vapenslag under två år med sextioåtta dagar under det första året och tjugutvå dagar under det derpå följande.

§ 34.

1. Den, som innehaft anställning vid härens eller flottans stam eller vid härens eller flottans reserv under sammanlagdt minst två år, anses hafva fullgjort sin beväringsofning, men skall efter afgången från sagda anställning, så länge han i följd af sin värnpligt kvarstår i beväringen, tillhöra dess första uppbåd.

2. Den, som under minst två år varit inskrifven såsom studerande vid universitet eller annan statens högskola, äfvensom den, som vid någon af rikets navigationsskolor, efter i sådan skola genomgången kurs, aflagt examen, tillhör likaledes första uppbådet under hela sin tjenstetid i beväringen.

Med begäran om remiss till lagutskottet anhålles vördsamt, att utskottet vidtager de formella rättelser i värnpligtslagen, som blifva nödiga genom ändrad lydelse af ifrågavarande paragrafer — eller eljes de ändringar, som må finnas lämpliga.

Stockholm den 24 januari 1893.

R. von Hedenberg.

Bil. I.

Uppgift å antalet 21-åringar, som under nedannämnda år funnos inom den vid lots-, fyr- och lifräddningsanstalterna anställda personal.

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
Lotspersonalen	15	20	15	24	15
Fyrpersonalen	3	1	2	1	1
Personalen vid lifräddningsanstalterna	—	—	—	1	1
Summa	18	21	17	26	17

eller i medeltal 19,8 per år.

Bil. II.

Transsumt.

Bilaga n:o 3 b till Kongl. Maj:ts nådiga proposition n:o 1 om statsverket 1877.

Förslag

till

Lag om allmänna värnpligten.

Art. I.

§§ 1—10.

Art. II.

a) *Utskrifning.*

§ 11.

---

§ 12.

1. Alle värnpligtige, som icke enligt mom. 2 och 3 af denna § utskrifvas till flottan, äro underkastade utskrifning vid hären.

2. Till flottan utskrifvas:

a) sjöfarande, som å hvad farvatten som helst idkat minst tolf månaders sjöfart å fartyg af 10 tons dräktighet eller derutöfver;

b) fiskare, som idkat kust- eller hafsfiske såsom yrke i minst tolf månader;

c) lotsar och lotslärlingar; samt

d) maskinister och eldare, som i sådan egenskap å hvad farvatten som helst tjenstgjort å ångfartyg eller ångslupar.

3. Dessutom skall till det antal, som Konungen pröfvar erforderligt, till flottan utskrifvas:

a) värnpliktige från de kusttrakter, der befolkningen mest sysselsätter sig med kustfart och fiske;

b) ingenjörer, ritare och handtverkare vid skeppsvarf och sådana mekaniska verkstäder, som hufvudsakligen bedrifva skeppsbyggeri, äfvensom andra skeppshandtverkare, segelsömmare, blockmakare och repslagare.

§§ 13—24.

b) *Öfning och tjenstgöring.*

§ 25.

Värnpliktig är, sedan han blifvit utskrifven, skyldig att för sin utbildning under fredstid tjenstgöra den tid, som genom särskild af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag bestämmes.

§§ 26—34.